

5

Oikeus koulutukseen

Lapsen oikeuksien sopimuksen artikkelit

Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi peruskoulua. Valtion on edistettävä toisen asteen koulutusta ja opinto-ohjausta sekä ehkäistävä koulunkäynnin keskeyttämistä. **§ 28**

Koulutuksen tulee pyrkiä kehittämään lapsen kasvua täyteen mittaansa. Koulutuksen tulee edistää ihmisoikeuksien, lapsen vanhempien sekä oman ja muiden kulttuurien kunnioittamista. **§ 29**

Koulutus kuuluu kaikille ja edistää tasa-arvoa

Koulutus on jokaisen lapsen oikeus. YK:n kestävän kehityksen tavoitteet pyrkivät turvaamaan kaikille lapsille laadukkaan ja tasa-arvoisen koulutuksen, joka kehittää kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavia tietoja ja taitoja. Lasten peruskoulutuksen eteen tehdyt ponnistelut ovat tuottaneet tulosta, ja suuri enemmistö maailman peruskouluikäisistä lapsista pääsee nykyään aloittamaan koulun. Monella koulu jää kuitenkin varhain kesken. 251 miljoonaa maailman kouluikäistä lasta ei käy koulua (vuonna 2024)⁵¹. Lisäksi suuri haaste on se, että opetuksen laatu voi olla niin heikko, että oppimistulokset jäävät olemattomiksi, vaikka lapsi kävisi koulua.

Maailman tytöt kohtaavat kaksinkertaista syrjintää ikänsä ja sukupuolensa vuoksi.

Maailmanlaajuisesti tytöt joutuvat usein lopettamaan koulutien poikia aikaisemmin, eikä toisen asteen koulutuksen suorittaneiden tyttöjen määrä ole kasvanut merkittävästi. Koulutus ja erityisesti tyttöjen kouluttaminen on yksi tehokkaimmista tavoista katkaista köyhyyden kierre. Koulutus edistää tasa-arvoa, parantaa tyttöjen ja naisten yhteiskunnallista asemaa, lisää naisten työssäkäyntiä ja tuloja sekä kasvattaa tyttöjen valmiuksia päättää itse omasta tulevaisuudestaan ja kehostaan.

Kouluun pääsemisen tiellä on monia esteitä

Suurin syy siihen, että lapsi jää koulutuksen ulkopuolelle, on köyhyys. Maailmanlaajuisesti erityisesti maaseudulla asuvien köyhien perheiden tyttöjen koulupolku jää usein lyhyeksi. Tyttöjen koulutusta ei välttämättä arvosteta tai katsota tarpeelliseksi. Tyttöjen oletetaan osallistuvan kotitöihin, jolloin koulunkäynnille ei jää aikaa. Lisäksi monien tyttöjen koulutien katkaisee liian varhainen avioituminen tai raskaus. Myös tyttöjen kouluissa ja koulumatkalla kohtaama seksuaalinen väkivalta on yksi tärkeä syy koulun lopettamiseen. Toisaalta joissakin maissa poikien koulutie katkeaa tyttöjä aiemmin, koska odotetaan, että pojat siirtyvät töihin tuomaan rahaa perheelle. Vuonna 2024 toisen asteen koulutuksen suoritti loppuun vain noin 60 % kaikista maailman nuorista⁵². Sekä tyttöjen että poikien koulutuksen edistämiseksi on tärkeää murtaa sukupuoleen liittyviä haitallisia rooliodotuksia ja normeja.

Huono-osaisuuden ja sukupuolen lisäksi mahdollisuuksia koulunkäyntiin voi heikentää myös syrjäinen kotipaikka. Kaukaisille seuduille on vaikea löytää opettajia, ja koulumatkat voivat olla pitkiä. Myös vammaisuus tai kuuluminen syrjinnän vaarassa olevaan ryhmään, esimerkiksi etniseen vähemmistöryhmään, heikentää kouluttautumismahdollisuuksia. Erityisopetusta on harvoin tarjolla, ja vähemmistökielillä on vaikea saada laadukasta opetusta. On myös tutkittu, että vanhempien, erityisesti äidin, koulutustaso vaikuttaa vahvasti siihen, kuinka pitkään lapset käyvät koulua.

51 UNESCO, Global Education Monitoring Report

52 UN SDG Indicators Database

5. Oppitunti

Oikeus koulutukseen

(2 x 45 min)

Tavoitteet

- » Pohtia koulutuksen merkitystä lapsen kehittymisen, kasvun ja unelmien saavuttamisen kannalta – sekä omalla kohdalla että globaalisti.
- » Ymmärtää syitä sille, että kaikki lapset eivät käy koulua.
- » Oivaltaa, että pelkkä mahdollisuus mennä kouluun ei yksin takaa oppimista ja hyvää tulevaisuutta.

Oppitunti tiivistettynä

Viidennellä oppitunnilla pohditaan koulutuksen merkitystä sekä omasta näkökulmasta että globaalisti. Tunnin alussa virittäydytään aiheeseen kuvantarkastelun avulla. Sitten kartoitetaan, mitä tietoja ja taitoja oppilailla on ja miten ne ovat kehittyneet. Oppilaat pohtivat koulutuksen merkitystä oman unelma-ammattin saavuttamisen kannalta ja etsivät syitä sille, että kaikki maailman lapset eivät saa käydä koulua. Tälle vaihtoehdona on tutustua kuvien kautta kouluihin eri puolilla maailmaa. Lopuksi tutkitaan päivävastoin-harjoituksen keinoin, millainen on hyvä koulu.

Oppitunnin rakenne

- » Tervetuloa kouluun! (15 min)
- » Mitä kaikkea tiedän ja osaan (25 min)
- » Matkalla unelma-ammattiin tai Kouluja eri puolilta maailmaa (25 min)
- » Maailman huonoin koulu (25 min)

Tervetuloa kouluun!

(15 min)

Tavoitteet:

- » Harjoitella kuvan tulkitsemista, havaintojen sanoittamista ja toisten kuuntelemista.
- » Huomata, että kuvaa voidaan tulkita eri tavoin.
- » Orientoitua tunnin teemaan.

Menetelmä: VTS

Tarvikkeet: Valokuva (materiaalipankista)

Tehtävän ohjeet:

Aloita tunti tuttuun tapaan kertaamalla turvallisemman tilan periaatteet.

Tässä harjoituksessa käytetään VTS-menetelmää (Visual Thinking Strategies), jonka ohjeet ovat sivulla [108](#). Harjoituksessa katsottavan kuvan voi ladata materiaalipankista.

Katseluhetken päätteeksi voit kertoa, että kuvassa on helsinkiläisen Kallion kansakoulun veistoluokka eli puukäsityöluokka vuonna 1913⁵³. Laskekaa, kuinka monta vuotta sitten kuva on otettu.

Tuohon aikaan ei ollut vielä oppivelvollisuutta, eivätkä kaikki lapset Suomessa käyneet koulua. Oppivelvollisuuslaki säädettiin vuonna 1921. Se koski 7–13-vuotiaita lapsia. Laki oli yksi suomalaisen kouluhistorian merkittävimpiä virstanpylväitä. Sen ansiosta jokainen lapsi, oli hän sitten tyttö tai poika, rikas tai köyhä, pääsi maksuttomaan opetukseen. 1930-luvulla oltiin jo tilanteessa, jossa 7–13-vuotiaista lapsista lähes kaikki kävivät koulua.

Kerro lopuksi, että tällä tunnilla puhutaan oikeudesta koulutukseen ja että jokaisella maailman lapsella tulisi olla oikeus käydä koulua ja oppia. Koulutus on yksi tärkeimpiä asioita lapsen hyvinvoinnin ja tulevaisuuden kannalta.

Vaihtoehtoisesti tunnin voi aloittaa videoista keskustelemalla. (ks. seuraava sivu)

jatkuu... ➡

⁵³ Helsingin kaupunginmuseon kokoelmat

Tavoitteet:

- » Orienoitua oppitunnin teemaan
- » Pohtia, millaisia eroja ja samankaltaisuuksia koulunkäynnissä on eri maissa

Menetelmä: opetuskeskustelu

Tarvikkeet: [video laadukkaan koulutuksen merkityksestä](#), [Unicefin video koulunkäynnistä Keniassa](#)

Tehtävän ohjeet:

Näytä aluksi [Ulkoministeriön vuonna 2021 tuottama video](#). Kerro, että tällä tunnilla puhutaan oikeudesta koulutukseen ja että jokaisella maailman lapsella tulisi olla oikeus käydä koulua ja oppia. Koulutus on yksi tärkeimpiä asioita lapsen hyvinvoinnin ja tulevaisuuden kannalta.

Näytä sitten video, jossa [tutustutaan hieman koulunkäyntiin Keniassa](#).

Kysy oppilailta ja keskustelkaa yhdessä:

- Millaisia ajatuksia videot herättivät?
- Oliko jokin asia yllättävää?
- Näyttikö koulunkäynti Keniassa erilaiselta Suomeen verrattuna? ⁵⁴

⁵⁴ Tehtävä on sovellettu versio Ulkoministeriön Maailma 2030 -sivustolta

Mitä kaikkea tiedän ja osaan

(25 min)

Tavoitteet:

- » Tiedostaa, mitä kaikkea jo tietää ja osaa.
- » Ymmärtää, millä keinoin eri tietoja ja taitoja voi kehittää.
- » Oivaltaa, että oppimista tapahtuu kaikkialla – sekä koulussa että vapaa-ajalla

Menetelmä: Askarteleminen, ryhmätyöskentely, opetuskeskustelu

Tarvikkeet: Suuri paperi joka ryhmälle (mieluiten lapsen kokoinen), värikyniä tai tusseja, apukysymykset (materiaalipankista)

Tehtävän ohjeet:

Jaa oppilaat 3–4 hengen ryhmiin ja anna jokaiselle ryhmälle iso paperi. Jos mahdollista, paperi saisi olla lapsen kokoinen (esim. muutama fläppipaperi yhteen teipattuna). Pyydä joka ryhmästä yhtä oppilasta asettumaan paperin päälle makaamaan. Muut piirtävät lapsen ääriviivat paperille luonnollisessa koossa. Jos niin suurta paperia ei ole, ryhmät piirtävät vain mahdollisimman ison lapsihahmon saamalleen paperille. Pyydä ryhmiä antamaan omalle hahmolleen nimi.

Keskustelkaa yhdessä siitä, mitä tieto ja taito tarkoittavat ja mikä niiden ero on. Pyydä sitten ryhmiä miettimään kaikkia niitä tietoja ja taitoja, joita heillä on. Ohjeista ryhmiä kirjaamaan tiedot ja taidot piirtämänsä lapsihahmon päälle. Kukin tieto ja taito sijoitetaan siihen liittyvään kehon osaan piirtämällä tai kirjoittamalla (esimerkiksi käveleminen jalkojen kohdalle). Näin hahmo osaa kaiken, mitä ryhmä yhteensä osaa. Anna kullekin ryhmälle lista apukysymyksistä.

Pyydä sitten ryhmiä lisäämään piirrookseen erilaisia keinoja, joilla tietoja ja taitoja voidaan kehittää. Mitkä asiat tai ihmiset ovat auttaneet oppilaita oppimaan nuo tiedot ja taidot? Jokainen tällainen keino kirjataan tietyn värisellä kynällä tai tussilla ja merkitään nuoli kohti taitoa, johon se vaikuttaa.

Lopuksi yhdessä tarkastelkaa ryhmien lapsihahmoja. Muistuta, että oppimista tapahtuu koko ajan sekä koulussa että vapaa-ajalla ja että on tärkeää oppia uusia asioita läpi koko elämän. Laajenna keskustelua lapsen oikeuksiin kysymällä, miten kaikin tavoin oppimista voidaan tukea.

Lisätehtävä, joka sopii hyvin 6.-luokkalaisille ja sitä vanhemmille oppilaille:

Keskustelkaa yhdessä, millaisia taitoja jokaisen olisi tärkeä oppia tulevaisuutta ajatellen. Millaista koulutusta tulevaisuudessa tarvitaan Suomessa ja maailmalla?⁵⁵ Entä millaista työtä oppilaat itse haluaisivat tehdä ja millaista koulutusta siihen tarvitsee?

Matkalla unelma-ammattiin

(25 min)

Tavoitteet:

- » Ymmärtää koulutuksen merkitys omien unelmien saavuttamisen kannalta.
- » Tiedostaa, että kaikki lapset maailmassa eivät saa käydä koulua ja ymmärtää miksi.
- » Harjoitella luovaa ilmaisua.

Menetelmä: Pantomiimi tai patsas, opetuskeskustelu, parityöskentely

Tarvikkeet: Paperia tai vihot, kyniä

Tehtävän ohjeet:

- Jatkakaa työskentelyä samoissa 3–4 hengen ryhmissä. Jokainen oppilas esittää ryhmälle oman unelma-ammattinsa patsaana tai pantomiiminä. Muiden tehtävä on arvata, mistä ammatista on kyse. Vaihtoehtoisesti oppilaat voivat piirtää unelma-ammattinsa ja muut yrittävät piirroksen perusteella arvata, mistä on kyse.
- Keskustelkaa sitten yhdessä, minkä verran oppilaiden unelma-ammattit vaativat opiskelua ja olisiko ammatissa mahdollista toimia ilman koulutusta. Tärkeää on ymmärtää, että jos ei ole mitään koulutusta, on vaikeaa saada muita kuin matalapalkkaisia, raskaita tai vaarallisia töitä.
- Kerro, että peruskoulun ulkopuolella on n. 78 miljoonaa kouluikäistä lasta maailmassa⁵⁶. Voit kertoa, että määrä on aika lähellä Saksan väkilukua (vuoden 2025 tieto). Miettikää yhdessä, kuinka monta kertaa koko Suomen väkiluku tuo on. Koulun ulkopuolella olevat lapset ovat pääosin köyhiä, ja monet heistä asuvat maaseudulla.
- Yhteensä yksi kuudesta kouluikäisestä lapsesta maailmassa ei ole koulussa. Laskekaa yhdessä nopeasti, kuinka montaa se tarkoittaisi tässä luokassa suhteellisesti. Pyydä oppilaita laskemaan, kuinka moni luokan oppilaista ei olisi koulussa, jos luokka edustaisi koko maailman lapsia. (esim. luokassa 24 oppilasta jaettuna 6:lla = 4)
- Pyydä oppilaita keskustelemaan vieruskaverin kanssa ja kirjaamaan paperille syitä, miksi monet lapset eivät pääse kouluun tai joutuvat jättämään koulun kesken. Kerätkää sitten syyt taululle. Lisää tarvittaessa sellaisia syitä, jotka eivät oppilailla tule mieleen: perhe on köyhä, lapsen pitää auttaa kotitöissä, lapsen pitää mennä palkkatöihin, tyttö joutuu naimisiin liian nuorena, tyttö tulee raskaaksi, vanhemmat eivät arvosta koulutusta, kouluun on liian pitkä matka, koulumatka on vaarallinen, koulussa ei ole tytöille omia vessoja, lapsen kotimaassa on menossa sota tai muu kriisi ja hän on joutunut lähtemään pakoon, lapsi kuuluu syrjinnän vaarassa olevaan vähemmistöön, koulussa ei puhuta lapsen omaa kieltä, opetus on heikkolaatuista.

Vaihtoehtona Matkalla unelma-ammattiin -tehtävälle voitte tehdä seuraavan sivun tehtävän.

jatkuu... ➡

Kouluja eri puolilta maailmaa

(25 min)

Tavoitteet:

- » Tutustua erilaisiin oppimisympäristöihin eri puolilla maailmaa.
- » Tutkia erilaisia kulttuureja.

Menetelmä: kuvan katselu, keskustelu

Tarvikkeet: kuvat koululuokista eri puolilta maailmaa (materiaalipankista)

Tehtävän ohjeet:

Näytä oppilaille kuvia kouluista ja koululuokista eri puolilta maailmaa. Kuvat ovat maista, joissa Plan toimii yhteisöissä muun muassa koulunkäyntimahdollisuuksien parantamiseksi. Keskustelkaa yhdessä, mitä samaa tai erilaista kuvissa on verrattuna suomalaiseseen kouluun. Yllättikö joku asia?

Maailman huonoin koulu

(25 min)

Tavoitteet:

- » Havainnollistaa sitä, miten monia näkökulmia koulunkäyntiin on.
- » Saada oivalluksia siitä, millainen koulu tukisi parhaiten lapsen oikeuksia.
- » Ymmärtää, että pelkästään ulkoiset puitteet eivät ole oppimisen tae, vaan lisäksi vaaditaan laadukasta opetusta ja turvallinen oppimisympäristö.

Menetelmä: Ryhmätyöskentely

Tarvikkeet: Papereita, kyniä

Tehtävän ohjeet:

Ajatuksena on ensin ideoida mahdollisimman epätoivottava tulos ja lopuksi pohtia toimia, jolla se muutetaan suorastaan unelmien tavoitteita vastaavaksi.

- A. Pyydä oppilaita tekemään 3–4 hengen ryhmissä suunnitelma siitä, millainen olisi maailman huonoin koulu. Miettikää esimerkiksi seuraavia asioita:
- Huonot koulutilat
 - Huono rehtori
 - Huonot opettajat
 - Huonosti toimiva luokka (ryhmä)
 - Huonoimmat koulutehtävät
 - Huonoimmat läksyt
 - Huonoin kouluruoka
 - Huonoin oppitunti/aine
- B. Pyydä sitten jokaista ryhmää esittelemään maailman huonoin koulunsa luokalle. Voitte vaikka äänestää, mikä ryhmä onnistui mielestänne suunnittelemaan kaikkein surkeimman koulun.
- C. Kääntäkää nyt suunnitelmanne päinvastoin eli kirjatkaa jokainen koulunne yksityiskohta niin, että se olisi paras mahdollinen. Jos aikaa riittää, unelmien koulua voi myös havainnollistaa piirtämällä.
- D. Esitelkää maailman parhaat koulunne. Voitte taas äänestää siitä, minkä ryhmän koulu vaikuttaa kaikkein parhaalta. Tällaisessa koulussa oikeus koulutukseen toteutuu kaikkein parhaiten. Oppimiseen tarvitaan paljon eri asioita – esimerkiksi laadukasta opetusta ja turvallinen oppimisympäristö.

Ryhmät voi myös alussa jakaa puoliksi eli osa ryhmistä suunnittelee maailman huonoimman koulun ja osa maailman parhaimman koulun. Lopuksi esitellään tuotokset.